

Vammaisfoorumi ry
Handikappforum rf
Finnish Disability Forum

Vammaisfoorumin lausunto sivistysvaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi lukiolain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi.

Vastaanottaja: Sivistysvaliokunta
Asia: HE 159/2024
Ajankohta: 12.11.2024 klo 12.15

[Vammaisfoorumi](#) on 28 valtakunnallisen vammaisjärjestön yhteistyöjärjestö, jonka tarkoituksena on YK:n vammaisten ihmisten oikeuksia koskevan sopimuksen mukaisesti edistää vammaisten ihmisten tasa-arvoa ja yhdenvertaisen osallistumisen mahdollisuuksia yhteiskunnassa. Vammaisfoorumi edustaa jäsenjärjestöjensä kautta noin 223 000 vammaista ja pitkäaikaissairasta ihmistä.

Kiitämme lausuntopyynnöstä ja mahdollisuudesta vaikuttaa myös monen vammaisen nuoren kannalta tärkeään asiaan.

Vammaisfoorumi haluaa huomauttaa, että lukiolakia muutettaessa on otettava huomioon YK:n vammaisyleissopimus. Sopimuksen 24.artikla käsittelee koulutusta ja se velvoittaa takaamaan yhdenvertaisen oikeuden koulutukseen. Vammaisia henkilöitä ei pidä sulkea koulutusjärjestelmän ulkopuolelle heidän vammaisuutensa vuoksi ja vammaisia henkilöitä varten on tehtävä heidän tarvitsemansa yhdenvertaisuuslain mukaiset kohtuulliset mukautukset. Vammaissopimuksen 9 artikla käsittelee esteettömyyttä ja saavutettavuutta mukaan lukien sähköiset palvelut, kuten sähköiset oppimisympäristöt. Vammaisfoorumi haluaa ilmaista huolensa oppimateriaalien ja sähköisten oppimisympäristöjen saavutettavuuden vaateen näkymättömyydestä. Lainsäädännön tulisi selkeästi ja yksiselitteisesti velvoittaa oppilaitokset varmistumaan siitä, että sen käyttämät oppimateriaalit ja oppimisympäristöt täyttävät nämä ehdot.

Vammaisfoorumi on osin huolissaan oppimisen tuen muutoksesta ja toivoo laajempaa lähestymistapaa oppimisen tukeen sekä siihen mitä päätöksiin kirjataan. Oikeus oppimisen tukeen tulisi aina kirjata opiskelijan henkilökohtaiseen opintosuunnitelmaan. Ellei tukitoimia kirjata, oppimisen tuen järjestämisen suunnitelmallisuus kärsii ja se asettaa vammaiset oppilaat tilanteeseen, jossa heidän vammaisuutensa asettaa heidät eriarvoiseen asemaan oppimisen mahdollisuuksiin nähden.

Vammaisfoorumin näkemyksen mukaan esitys koskien oikeutta erityisopetukseen on riittämätön ja liian kapea. Opiskelijan oikeus erityisopetukseen ei riitä takaamaan vammaisille opiskelijoille yhdenvertaista mahdollisuutta opiskella lukiossa. Opiskelijalla tulee olla oikeus yksilölliseen erityiseen tukeen, joka kattaa erityisopetuksen lisäksi kaikki ne tuen muodot, joita hän tarvitsee opinnoissaan. Usein tuki voi olla myös muuta kuin erityisopetus. Oikeus erityisopetukseen tulisi myös aina kirjata opiskelijan

henkilökohtaiseen opintosuunnitelmaan. Vammaisfoorumi vaatii, että 28 pykälässä myös vamma ja sairaus tunnistetaan ja kirjataan lakiin erityisopetuksen perusteina. Vamma ja sairaus voivat lisätä tuen tarvetta ilman että kyseessä ovat oppimisen vaikeudet, joten Vammaisfoorumi vaatii, että nekin lisätään oppimisen tukea koskevaan pykälään.

Lukiokoulutuksen osalta haluamme myös tässä yhteydessä nostaa esiin huolestamme tulkkaus- ja tulkitsemispalveluiden järjestämisestä, apuvälineistä, avustajapalveluista ja tukitoimista peruskoulun jälkeisissä opinnoissa.

Erityistä tukea ja tukea yleisestikin vammaiselle opiskelijalle järjestettäessä tulee aina kuulla lapsen/nuoren vanhempia, hänen kanssaan aiemmin työskennelleitä perusasteen opettajia sekä kuntoutuksen ammattilaisia, kuten kuntoutusohjaajaa. Päätös erityisopetuksesta ei voi perustua vain vanhempien kuulemiseen ja perusasteella tehtyyn erityisen tuen päätökseen tutustumiseen, vaan päätöksen taustalla tulee olla opiskelijan tilanteen ja hänen tarpeittensa syvälinen ymmärtäminen.

Lakiesitys velvoittaa oppilaitoksen selvittämään ja arvioimaan erityisopetuksen tarpeen, mikäli oppilaalla on ollut perusopetuksen päättyessä voimassa oleva erityisen tuen päätös. Vammaisfoorumi ehdottaa, että koulutuksen järjestäjän tulisi arvioida tilannetta myös sellaisessa tilanteessa, jossa opiskelijalle on joskus perusasteen aikana tehty erityisen tuen päätös, mutta se ei enää lukion alkaessa ole voimassa. Vammaisfoorumi myös vaatii, että mikäli oppilaalla on ollut perusasteen päättyessä voimassa oleva erityisen tuen päätös, mutta koulutuksen järjestäjä päättää, ettei tällä ole oikeutta erityisopetukseen lukiossa, tulee tästä asiasta tehdä päätös.

Vammaisfoorumi on huolissaan vammaisten kokelaiden ongelmista ylioppilaskirjoituksissa. Opiskelijoilla on edelleen vaikeuksia apuvälineiden yhteensopivuuden kanssa suhteessa Abitti-järjestelmään sekä ylioppilaskirjoitusten yleisen saavutettavuuden ja esteettömyyden kanssa. Vammaisfoorumi esittää, että esityksestä kävisi selkeästi ilmi, että ylioppilaskokeet tulee järjestää saavutettavalla tavalla.

Vammaisfoorumi pitää myönteisenä muutosta, joka mahdollistaa ylioppilaskokeen korvaamisen osin lukiodiplomilla. Vammaisfoorumi vaatii, että ylioppilaskokeen korvaaminen lukiodiplomilla toteutetaan niin, että myös vammaisilla opiskelijoilla on aito mahdollisuus suorittaa lukiodiplomi. Lukiodiplomien toteuttaminen tulee olla saavutettavaa ja yhdenvertaisuutta edistävää. Myös vammaisilla urheilijoilla tai esimerkiksi musiikin harrastajilla tulee olla yhdenvertainen mahdollisuus suorittaa lukiodiplomi. Erityisen huolissaan Vammaisfoorumi on vammaisista urheilijoista, joiden harrastaminen saattaa tapahtua vammaisurheilun viitekehyksessä, joka voi olla oppilaitoksessa vieras. Vammaisfoorumi kantaa huolta, miten erityistä osaamista ja harrastuneisuutta tullaan arvioimaan vammaisten osalta. Vammaisfoorumi toivoo, että myös vammaisia opiskelijoita rohkaistaan ja kannustetaan taito- ja taideaineiden suorittamiseen ja toivoo, että näyttöympäristöjen saavutettavuudesta ja esteettömyydestä laajasti ymmärrettynä pidetään huolta. Vammaisfoorumi vaatii, että yhdenvertaisuuslain mukaiset kohtuulliset mukautukset toteutetaan myös lukiodiplomien yhteydessä. Vammaiset opiskelijat eivät voi jäädä lukiodiplomien ulkopuolelle sen takia, ettei heidän osaamistaan ja harrastuneisuuttaan pystytä arvioimaan. Koulutuksen järjestäjän tiedon puute tai koettu vaikeus tehdä kohtuullisia mukautuksia ei voi olla peruste siihen, ettei yksittäistapauksessa tarvittavia kohtuullisia mukautuksia tehdä vammaiselle opiskelijalle.

Vammaisfoorumi on huolissaan lukiokoulutuksen saatavuudesta koko maan laajuisesti. Lukiokoulutusta tulee olla tarjolla myös pienillä paikkakunnilla, sillä vammaisten nuorten mahdollisuudet osallistua lukiokoulutukseen pitkien matkojen takaa saattavat olla rajalliset.

Ellei lukiokoulutusta ole tarjolla lähietäisyydellä, vammaisten nuorten mahdollisuudet lukiokoulutukseen vaarantuvat.

Vammaisfoorumi haluaa myös tässä yhteydessä tuoda esiin vanhempien kuormittumisen heidän hakiessaan palveluja ja tukia lapsilleen opintopolun eri vaiheissa. Vanhempien kuormittuminen ei rajoitu tukien ja palvelujen hakemiseen, vaan heidän tulee usein myös tukea, neuvoa ja auttaa lapsen lukiota ja sen henkilökuntaa lapsen koulunkäynnin järjestelyissä. Sellaiset lapset, joiden vanhemmilla ei ole voimavaroja tukea oppilaitosta, ovat erittäin heikossa asemassa. Lukiolakiin tulisi kirjata koulun velvollisuus varmistua siitä, että vammaiset oppilaat saavat heille kuuluvat tuen muodot ja palvelut, kuten esimerkiksi Kelan ammatillisena kuntoutuksena järjestettävät apuvälineet, mahdollisen vammaistuen, mahdolliset kuntoutusetuudet sekä vammaispalvelulain mukaiset henkilökohtaisen avun palvelut ja kuljetuspalvelut. Palveluiden ja tukien hakemista ei tulisi jättää vanhempien ja lasten harteille. Lukiolakiin tulisi myös lisätä erityisopettajan sektorirajat ylittävä koordinoituvastuu ja yhteistyö muiden julkisen palvelujärjestelmän toimijoiden kanssa. Toivomme myös, että vammaisjärjestöjen asiantuntijuutta hyödynnettäisiin perheiden tukemisessa. Järjestöjen palvelut ovat maksuttomia, matalan kynnyksen palveluja.

Vammaisfoorumi ry

Veera Florica Rajala
puheenjohtaja

Anni Kyröläinen
pääsihteeri
p. 045 217 4936
anni.kyrolainen@vammaisfoorumi.fi